

SEVGİ SADAKAT VE SAMİMİYET

□

BÖLÜM I: ANADOLU'DA SEVGİ

Türk Dil Kurumunun sözlüğüne baktığımızda;

Sadakat: İçten bağlılık sağlam ve güçlü dostluk.

Samimiyet: İçtenlik, senli benli olma durumu.

Sevgi: İnsanı bir şeye veya bir kimseye yakın ilgi ve bağlılık duygusu göstermeye yönelten duygu şeklinde tanımlanmaktadır. (TDK Sözlüğü), (Türk Tarih Kurumu Basımevi. Ankara 1998).

Sevgi bütün insanlığı ve evreni sevmektir. Sevgi olayında, başka insanların düşüncelerine, inançlarına gelenek ve göreneklerine, yaşam biçimlerine saygılı olunması gereklidir. Samimiyet ise sevgi yoğunluğu ve dağılımı olan bir toplumda, içtenliğin yaygın hale gelmesidir. Bunların doğal bir sonucu olan toplum, içten bir bağlılık içerisinde olacak ve güçlü bir dostluk zinciri tesis edebilecektir. Bu aşama çıkarsız bir beraberliğin ve dayanışmanın son halkasıdır.

Anadolu'da sevgi ve hoşgörüyü sofistlerde, eski Türk toplumlarında var olan Şamanizm'de de hoşgörü sevgi ve kardeşliği, töresel boyutlarda görüyoruz. Bu kapsamda Anadolu'ya baktığımızda, ne Anadolu Müslümanlığı Arap Müslümanlığıdır, ne de Anadolu Hıristiyanlığı Katolik boyutta ve katıdır. Şimdi Anadolu'da yer alan hoşgörü sevgi, samimiyet ve sadakat kavramlarını açıklamaya çalışalım.

□

1207 - 1273 Mevlana Celaleddin-i Rumi

Türk İslam tasavvufunun elçilerinden Mevlana, Sevginin en üst aşaması olan aşk için ne diyor ?
" **Benim gibi olursan bilirsin**". Yani sevgiyi anlamanın yolunun sevmekten geçtiğine işaret etmiştir. Yazdığı dizeleri gözden geçirelim.

**Gel ! Gel ! Yine Gel ! Ne olursan ol ! Yine Gel
Kafiri, Putperest, Mecusi olursan da gel
Bizim Dergahımız Umutsuzluk Dergahı değildir.
Yüz kere Tövbeni bozmuş olsan da gel.**

Mevlana ben ayırmak için değil birleştirmek için geldim diyor. Beri gel, beri gel daha da beri gel ama sevgiyle gel diyor. İşte bu durum koşulsuz ve tüm insanları kucaklayan bir sevgidir. Bu sevgi için Mevlana der ki, " **Aşk Geldi , Damarımda Derimde Kan kesildi . Beni kendimden aldı sevgiyle doldurdu. Bedenimin bütün cüzlerini sevgili kapladı. Benden kalan yalnız bir ad, ötesi hep 0.....**" . Buradaki sevgi Allah sevgisidir.

Alınan sevgi Allah katından alınıp tüm insanlara yansıtılmaktadır. İşte uğruna bir ömür bağışlanan, yanıp yakılan bu eşsiz sevgili Allah' tır. Bu sevginin kemale erişti ise, aşkın aşkta yok oluşudur. İşte gerçek yokluk noktası ilahi vuslattır. Mevlana ; "**Bizim Peygamberlerimizin yolu aşk yoludur. Biz aşk çocuklarıyız**" der.

Şu sözü tüm söylenenleri topluyor. "**Aşk'sız olma ki ölü olmayasın aşk'ta öl ki diri kalasın**".

Mevlana aşkı ve Tanrıya ulaşmayı şöyle anlatır. "**Hamdım, Piştim, Yandım**".

Ast olan sevmedir. İnsan mayasındaki bu duyguyu arıtmalı ve ayıklamalıdır. Bedenimiz bir arı kovanı gibidir.

Bu kovanın balı ve mumu da ilahi aşk'tır. İşte sevginin insana egemen olması evrensel barışı da, dünya kardeşliğini de yaratacaktır. Dostluğun da, sulhun da temeli sevgidir. Her şeyi ve her

yaratığı sevmek ruhu olgunlaştırır, insana huzur verir. Bu sevginin kapıları Tanrı sevgisiyle açılır.

Şöyle diyor Mevlana, "**Oğul düşmanının Seni Sevmesini İstiyorsan, kırk gün onun iyiliğini iste, sana karşı düzelecektir. Zira gönülden gönüle yol vardır**".

Bir cümleyle toplamaya çalışırsak , Sevmeyi başarabilen insanlar içtenlikle bir arada olabilecekler ve birbirlerine bağlı kalacaklardır.

□

1209 - 1271 Hacı Bektaş Veli

Bazı kaynaklara göre 63 bazılarında göre 92 yıl yaşadığı söylenen Hacı Bektaş Veli, Ahmet Yesevi' nin öğrencisidir. Dört Kap Kırk Makam öğretisi sonucu yetişmiştir. Mevlana'nın Farsça bilen elit kesime yönelmesine karşın , Hacı Bektaş Veli, kırsak kesime ve halka yönelmiştir. Felsefesi gönül aşıklığına ve inanç esnekliğine dayanır. Amacı, hoşgörü, düşünce, inanç davranışı yönünden bütün insanlara ve dünyaya açılmaktır. İnsan taşıdığı can nedeni ile bir duygu varlığıdır. Bu duygu can taşıyan bütün canlılara karşı bir sevgi dağıtımını gerekli kılar.

Hoşgörü bilmeyen, hoşgörüden anlamaz. Biz bir pergele benzeriz diyor. Bir ayağımız şeriatta durur. Öteki ayağımızla çizdiğimiz daireye yetmiş iki millet girer diyor. İşte burada da Tanrı sevgisi alınarak tüm insanlığın nasiplendiğini görüyoruz. Bütün insanlık alemine sevgi dağıtılıyor.

Hacı Bektaş Veli, hoşgörü erdemini; af edici, tok gözlü, tatlı sözlü , güleç yüzlü, sevgi dolu olma hali olarak açıklıyor. Hoşgörü, inanç, düşünce ve vicdan özgürlüğüne saygı gösterme olgunluğudur. Bu felsefede savunulan üç şey, sevgi, hoşgörü ve toplumsal barıştır.

Bektaşilikte Kalp hazinesinin, Allah sevgisi, Resülullah'ın Ehl-i Beytinin sevgisi ile dolup, başka

bir sevginin o kalbe girecek yer bulamaması, kesinlikle gereklidir.

Bektaşilikte kişiye neyin doğru ve yanlış olduğunu söylenmeyecek ancak kişi bunları ayırt edecek hale gelecektir. Bu yola girmek ateşten gömlektir, demir leblebidir diye uyarıda bulunulur. Bektaşi eğitiminin temeli insana insan olmayı öğretmektir.

İnsan-ı Kamil olmak denilen bu eğitim dört aşamadır.

1.

Benlikten arınmak (Nefis Temizlemek) Mürşitte erimek

2.

O'na ulaşmak, (Allah'a ulaşmak) (Ölmeden önce ölmek)

3.

O'nunla olmak (Allah'ta erimek) (Hak'ta hak olmak)

4.

O'ndan bize ulaşmaktır. (Allah'tan vermektir) Hak'tan, halk'a inmektir.

Bektaşi felsefesinde Allah'a sevgi ile yaklaşılır. Bu yolculuk sevgi yolculuğudur. Önemli olan bilmek değil olmaktır. Kişi nasip alır almaz, ona seni senden aldık sana teslim ettik denilmektedir. Yani senin öz cevherini kullanma becerisi ve sorumluluğu sana aittir denilmektedir.

Dede baba'da söylendiği gibi:

Bektaşilik şefkatte güneş gibi, cömertlikte su gibi, alçak gönüllükte toprak gibi, teslimiyette ölü gibi, örtücülükte gece gibi olmaktadır.

Özetlemek gerekirse Kendi cümleleriyle Bektaşilik eline, diline, beline sahip olabilmektir.

□

1240 - 1320 Yunus Emre

Yunus'un yirmi yaşında olduğu yıllarda, Mevlana ve Hacı Bektaş Veli elli yaşlarında idi. Bu nedenle Yunus, Melametiye ve Haydariye tarzı tasavvuf geleneğinden, bu iki gönül ışığından etkilenmiştir. Zaten nasip zincirini alma yönünden Taptuk Emre, Sarı Saltuk, Barak Baba kanalıyla Hacı Bektaş dergahına bağlıdır . Bilindiği gibi darda kalan Yunus, Hacı Bektaş Dergahından yardım ister. Ailesini ve sıkıntıyı düşünerek nefes hakkını buğdaya tercih eder.

Hatasını anlayıp tekrar dergaha yüz sürdüğünde ise, nasibi artık Taptuk Emre dergahındadır.

Şu Dörtlüğü dinleyip temiz Türkçe ile sevgi dağıtımına şahitlik edelim.

**Ben gelmedim davi için
Benim işim sevi için
Dostun evi gönüllerdir
Gönüller yapmaya geldim.**

Bir başka deyişinde ise şöyle diyor:

**Gelin tanış olalım
İşin kolay kılalım**

**Sevelim sevilelim
Dünya kimseye kalmaz.**

Şu ünlü dörtlüğü Anadolu Üniversitesi Yunus Emre Kampusu girişinde yazılıdır.

**İlim İlim bilmektir
İlim Kendin bilmektir
Sen kendim bilmezsin
Ya nice okumaktır.**

İşte evrensellikte geçerli olan kendini bilmenin ne hoş ve sevgi dolu anlatımı.

BÖLÜM II: SEVGİ VE PSİKOLOJİ İLİŞKİSİ

Yazımın bu bölümünde sevgi ve psikoloji ilişkisini genel olarak açıklamaya, bunu takiben, Eric Fromm, Alfred Adler ve Carl Rogers'a göre sevgi olgusunu ele almaya çalışacağım

İnsan her şeyin ölçüsüdür. Oysa onu tanımak çok zordur. İç dünyamızın sonsuzluğunda her şeyin bir manası vardır. Onların arasından duygularımıza, keyfimize, zekamızın ilmi ve felsefi şekline göre yalnız uygun düşeni almalıyız.

Uyumlu ilişkiler içinde güvenli bir aile ortamında sevgi ve anlayışla büyüyen çocuk olgunlaşır. Kişilik kazanır. Kendi kanatlarıyla uçmayı öğrenir. Sevildikçe güven duygusu pekişir.

Desteklendikçe öz saygısı artar. Anlayış gördükçe hoşgörülü olmayı, sorumluluk aldıkça bağımsız davranmayı öğrenirler.

İnsanlar doğal olarak sever, özgeci ve drsttrler. Öğrenme kalıcı davranış değişikliğidir. Psikoloji de bunu inceler. İnsan iyi veya kötü değil öğrenmelerinin ürünüdür.

Ruhsal bakımdan sağlıklı bir insanda aranacak özellikler şu şekilde sıralanmaktadır:

1.

Kişinin kendisi ile uyumlu olması

2.

Yakın ve uzak çevre ile uyumlu olması

3.

Sevgiye ve saygıya dayalı bağlar kurmalı

4.

Kendine güveni olmalı

5.

Toplumda bir yeri olduğunu düşünmeli

6.

Geleceğe dönük tasarıları olmalı

7.

Gç durumlar için yedek gücü olmalı

8.

Bağımsız olarak girişimcilik yapabilmeli

9.

Yaşadığı çevre ve toplumla ters düşmeyen değerleri olmalı

10.

Mesleği dışında ek uğraşı olmalı.

İsteğin olmadığı yerde sevgi bulunmaz . Sevgi geriye bırakmakla artmaz. Bulduğumuz anın değerlendirilmesi ile olur. Sevgi kişilere görev yüklemekten oldukları gibi kabul etmedir. Gerçek sevgi ve teklifsizlik kendiliğinden ve içten gelmekle ortaya çıkar. Leo Buscaglia'nın dediği gibi kişiler sevginin ifade edilmesini tanıyıp bilmekten bıkmazlar.

Sevgi ve teklifsizlik tutkuyu gerektirir. Diğer kişiyle birlikte duyumsamadıkça sevmeyiz. Eşyaları kullan insanları sev sözü geçerlidir.

Doğayı severiz, insanları severiz. Sevmek yeterli değil Anlamalıyız da. İnsanları ve her şeyi anlamalıyız. Bu anlamda anlamadan tanımak, tanımadan sevmek mümkün değildir. Cummings'in şöyle dediğini açıklamaktadır: Seni diğerlerinden farksız yapmaya bütün gücünle gece gündüz çalışan bir dünyada kendin olarak kalabilmek dünyanın en zor savaşını vermektir. Bu savaş bir başladı mı, hiç bitmez demektir. Psikolojide Hümanistik ve insancıl yaklaşım bireyin eşsiz (Unigue) oluşuyla ilgilidir. İnsanları benzer ortamlarda farklı davranışlara gitmesine yol açan husus ise onların benlikleridir. Bu yaklaşımda iki husus önemlidir. Birey merkezli davranış esastır. Fenomenolojide evren bireyce algılanan ve kabullenen evrendir. Bu bireyi etkiler. Üçüncü husus ise bireyin her zaman değerli oluşudur. (Iefroncois, 1997).

Eğer anne babalar çocuklarına yeterince sevgi göstermezlerse çocuklar da sevmeyi öğrenemez. Giderek şunu diyebiliriz. İnsanlar birbirini severse sevgi öğrenilebilir. (Ersanlı,1997).

Kişinin kendisi ve çevresiyle ilişki kurması gerekir. Bilinçli iletişim anlamlı yaşama, anlamlı

yaşam da sakin ruh halinin gelişmesine yol açar. Bunun özü ise kişinin kendini tanıması ve kültürel etkilenmelere dağılmadan uygun davranabilmesidir. (Cüceloğlu, 1998).

□

Alfred Adler

Adler'in kuramına göre kişilik bireyin kendisine, diğer insanlara ve topluma karşı geliştirdiği tutumların ürünü olarak gelişir. İnsan davranışları bireyin kendi işsel özelliklerinin çözümlenmesiyle açıklanabilir. Davranışların oluşumunda çevredeki gerçek olaylar değil bireyin onları nasıl yorumladığı önemlidir. Davranışlar, insanın geleceğe yönelik amaçları (functional finalism) belirlenir. İnsan davranışları kendi arasında bir tutarlılık gösterir. Buna yaşam biçimi (Life style) denilmektedir. Adler insan davranışlarının yaşamın ilk gününden başlayarak toplumsal bir yaşam içinde geliştiğini söyler. Çocukluk dönemindeki eksiklik duygusu sonraki davranışları tayin eder. Bundan sonraki üstünlük çabası eksiklik duygusunun doğal bir sonucudur. Adler her insanda sevgi duygusunun var olduğunu ancak kişiden kişiye değiştiğini söyler. Sağlıklı koşullarda ana-baba çocuğa sevgi verir. Girişim yeteneği ve özgüveni sağlamak için onu destekler. Çocuğa ne az ne de çok yardım edilir. Bu şekildeki aile disiplini ve eğitimi olumludur. (Geçtan,1980).

□

Eric Fromm

Fromm'un temel öğretimi daha çok sosyoloji eğimli olduğundan psikolojiye katkıları da toplumsal sorunların psikomalitik açıdan ele alınması şeklinde olmuştur. Freud ve Marx'ın görüşlerini kıyaslayarak sentezini yapmaya çalışmıştır. Fromm insanın doğadan ve birbirinden koptuğu için yalnızlık çektiğini söyler. Fromm tarih ilerledikçe insanın özgürlük kazandığını buna karşın yalnız kaldığını söyler. Esas sorun bireyin dış dünya ile ilişkisini anlamasıdır. Fromm'a göre sevgi ve nefret birbirine karşıt dürtüler değildir.

Her ikisinde insanın hayvani özelliklerini ama gereksiniminin birer sonucudur. Hayvanlar ne

sevebilir ne nefret edebilir. Bunlar insana özgüdür demektedir. İnsanın kendisini sevmesi gerçekte özseverlikten farklı bir anlam taşır ve diğer insanlara karşı duyulan sevgiden soyutlanamaz.

Aslında insanın kendini sevmesi ve özgecilik birbirinden çelişen durumlar değildir. Tam karşıtı bireyselleşmeyi kabul eder ve kendisini sevebilen insan diğer insanları da sevebilecek varlıklar olarak değerlendirebilir. Fromm'a göre insanın güçlerini harekete geçiren temel etmen onun içinde bulunduğu belirsizlik durumudur. Eğer paniğe kapılmadan gerçekte yüzleşebilirse yaşamın bir anlamı olamadığını ancak kendinde var olan güçleri harekete geçirerek yaşamı anlamlı kılabileceğini anlar. Gerçek üretkenlik insanları olduğu gibi görebilmeyi onlara bu durumlarıyla saygı gösterebilmeyi içerir. Bir diğer deyişle sevgiyi içerir. Sevgi yalnız kalmış insanın dünyasıyla bütünleşme isteğinin anlatımıdır. (Geçtan, 1980)

Atılacak ilk adım sevmenin de yaşamak gibi bir sanat olduğunu kabul etmektir. Sevgiyle birleşme olmadan insanın yalnızlığını fark etmesi utanma duygusu yaratır. Bu aynı zamanda suçluluğun ve huzursuzluğun kaynağıdır. Sevgi insanlarda etken bir güçtür. Sevgi bir şeyin içinde olmaktır. Katılmak değil. Sevgi vermektir. Almak değildir. Sevgi uyandırmadan seviyorsanız, başka deyişle, sevgi o durumuyla sevgi yaratamıyorsa, yaşamınızı seven bir kişi olarak ortaya koyup da sevilen bir kişi olamıyorsanız, sevginiz güçsüzdür. Sevginin beraber olduğu öğeler, ilgi, sorumluluk, saygı ve bilgidir. Bunlar olgun kimsede bulunur. Sevgi çeşitleri:

1.

Kardeş Sevgisi en özenle gelen sevgi çeşididir.

2.

Anne Sevgisi

3.

Cinsel Sevgi

4.

Kendini Sevme

5.

Tanrı Sevgisi

Sevgi sanatının uygulanmasında

1.

Disiplin olmalı

2.

İyi açıklanmalı

3.

Sabır gösterilmeli

4.

İlgi duyulmalı ve yönelim yapılmalıdır. (Salman, 1995).

□

Carl Rogers ve İnsancıl Psikoloji

Rogers iznelci ve fenomenoloji ile yaklaşım getirmiştir. Davranışlar ancak insanın öznel bakış açısını anlayarak değerlendirebilir. Rogers'a göre insanın kendi varoluşunun bilincinde olması onun dengeli, gerçekçi kendini ve diğer insanları zenginleştirici davranışlar geliştirmesine neden olur. Rogers insanları doğuştan iyi huylu ve çevresiyle etkin ilişki kurabilecek diye niteler.

Bireye terapistin yardım edebilmesi için üç nitelik gereklidir.

1.

Empati: Terapist danışanı anlayabilmesi için onun fenomenolojik dünyasına eğilmesi gerekir.

2.

Değer Verme: Terapist danışana koşulsuz değer vermeli onu hiçbir zaman yargılamamalıdır.

3.

İçtenlik: Terapistin içtenliği durumunda süren ilişkisinde bir andan, diğerine hissedebildiği yaşantılarından kaynaklanır. (Geçtan, 1980)

Rogers danışandan hız alan Psikolojik danışma terimini ortaya attı. Danışanın duygularına karşılık veren sıcak bir tutum önerilmektedir. Rogers'in görüşleri insancıl psikoloji akımından sayılmaktadır. İnsanı güdüleyici en önemli güç kendini gerçekleştirme amacıyla gizil güçlerine etkinlik kazandırma eğilimi insanda doğuştan vardır. Bir insanın bir yaşantıyı olumlu veya olumsuz nitelemesi bu davranışın organizmasının gelişmesine ve zenginleşmesine katkıda bulunup bulunmaması değil, diğer insanlardan öğrendiği değer verilme koşullarına uyup uymamasıdır. Bireye ilişki içinde bulunan terapist onu koşulsuz kabul edici bir ortam içine sokacaktır.

Empatik anlayış gereği kendini onun yerine koyacaktır. Burada iki kavram önemli, empati ve içtenlik. Terapist danışanın iç dünyasına kendisini vererek bu duyguları kendi içinde yaşamaya çalışır. (Empatik anlayış) Bunu yaparken kendi yaşantısını da anlamaya çalışır bunu da içtenlik denir. (Geçtan, 1980).

Carl Rogers (1961 - 1977) insan doğasına iyimser bakan psikologlardan birisidir. Her insan doğuştan mutluluğu arar, potansiyelini gerçekleştirmek için çabalar demekte gelişme ve iyiye doğru değişme insanın doğasında vardır. Bir kimsenin kendisi ile ilgili algılamaları ve kanaatleri onun benlik bilincini oluşturur. Olumlu benlik bilinci için koşulsuz sevgi (unconditioned love)

gereklidir. Koşulsuz sevgi birey ne yaparsa yapsın onun sevgi ve saygıya layık olduğunun kabulüdür. Bu tür sevgi içinde büyüyenlerin benlik anlayışları, güçlü ve olumludur. (Cüceloğlu, 1998)

Rogers'a göre birey benliğin her yönünü algılama özgürlüğüne sahiptir. Bireye yapılabilecek yardım onun yöneltmekten ziyade (direct) yüzleştirmektir. (Facilitate). Benliğini kabul eden birey savunma mekanizmalarına çok az ihtiyaç duymaktadır. Gelişme açıktır. (Gladding, 1988)

Birey kendi içinde değerlidir ve Statik konumda değildir. Birey yapabilirlikleri olan (to enable) ve değerli (Worthfull) bir konumdadır.

□

BÖLÜM III: Sevgi, Sadakat ve Samimiyetin Felsefi Temelleri ve İnsanlıkla İlişkilendirilmesi

Felsefe konusunda bilinmesi yararlı olacak bazı temel kavramlar söz konusudur.

Bunlar:

Metafizik: En son ve en nihai gerçeği araştırmaktır.

Epistemoloji: Esas anlamıyla bilgi kuramıdır. Bilgi ve öğrenmeyle ilgilenir.

Aksiyoloji: Nelerin değerli olduğu veya ne değerinde olduğuyla ilgilenir.

Mantık: Doğru ve değerli düşünme gereksiniminden kaynaklanır.

Ontoloji: Temel amacı var olmanın anlamını açıklamaktır.(Özçelik 1992).

Filozoflar zihin ve işlevleri konusunda 2500 yıldır düşünce üretiyorlar. Psikoloji alanında reflection (yansıtma) konusunda ne düşünüldüğü ve ne yapıldığına ilişkin eleştirisel düşünce biçimi psikiyatrinin ve psikolojinin bilimsel temellerinde ve araştırma bulgularında yer almaktadır. Bunun sonucunda psikoloji alanında bazı temel eksikler ve çatlaklar vardır. Bu konuda felsefeye ihtiyaç duyulmaktadır. Epistemoloji yönünden transsendantal felsefe özne ve nesne arasındaki

geleneksel ayırımı aşma çabasıdır.

Psikoloji Kant'ın transendental tümdem gelinimden yararlanmaktadır.(Karaçam, 1998).

Felsefi yönden hümanizm ile söz konusu kavramlar ilişkilendirilebilir.

Hümanizm: Rönesans düşüncesinin üzerinde durup antik örneklere göre özendiği ilk sorun insan sorunudur. İnsanı ve insanın özünü arayan bu çalışmalara hümanizm denilir. Hümanizm modern insanın yeni hayat anlayışını ve duygusunu dile getiren akımdır. Hayatın en yüksek değeri olan ruh dinginliğine insan dış etkiler ile tutkularından kendini kurtarmasıyla ulaşabilir, Petrarca yaşama sanatının kurallarını geliştirmek üzerinde durur.

-Niccola Macchiavelli (1469 - 1527) insan doğasının ne olduğu üzerinde durmuş, yeni insan anlayışını günün pratik - politik ödevlerini çözmek için çıkış noktası olarak almıştır.

-Miche' de Montaigne (1533 - 1592) düşüncesinin temelinde hayat duygusu vardır. Denemeler adlı eserinde her şeyden önce ben kendimi araştırıyorum. Berim fiziğimde metafiziğimde budur demektedir. (Gökberk,1998).

İşini iyi yürüten iş sahiplerinin başarıları çok şey bilmelerine bağlı değil,doyulmaz durumda olan daha fazla şey bilme iştahıyla dolu olmalarına dayalı kalmalarındandır. İnsanların çalışmasını sağlayan etken ise uğruna çalışmaya geçecek ve yapılması gerekenleri açıkça anlatabilecek bir fikrin olmasıdır. (Keskin, 1997).

İsmail Özçelik
18.05.2002

KAYNAKÇA

1.

Lefrancois, Guy, R, Psychology For Tenching, California: Wadsueorth Pub. Com. 1991.

2.

zelik, İsmail. Eğitime Giriş. Trabzon Derya Kitabevi. 1992.

3.

Geçtan, Engin. Psikodinamik Psikiyatri ve Normaldışı Davranışlar. İstanbul: Remzi Kitabevi 1999.

4.

Gectan, Engin. Çağdaş Yaşam ve Normal Dışı Davranışlar.Ankara: May Matbaası. 1981.

5.

Gectan, Engin, Psikanaliz ve Sonrası. Ankara Hr Yayınları. 1980.

6.

Alfred Adler. İnsan Tanıma Sanatı. Çeviren Kamaran şıpal, İstanbul: Say Yayınları, 2001.

7.

Alfred Adler. İnsan Tabiatını Tanıma. Çeviren: Dr.Ayda Yörükan. Ankara: T.İş Bankası Yayınları. 1998.

8.

Leo Buscaglia. Kişilik. Çeviren: Nejat Ebcioğlu. İstanbul: İnkilap Kitabevi, 1987.

9.

Cüceloğlu,Doğan, Savaşçı. Ankara: Sistem Yayıncılık, 1999.

10.

Dökmen, Üstün. İletişim Çatışmaları ve Empati. Ankara :Sistem Yayıncılık, 1999

11.

Ocak, Ahmet, Yaşar. Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik Kalen Jeriler. Ankara: Türk Tarih Kurumu. 1992.

12.

Şeyh, Baba,Mehmet Süreyya. Tarikat - ı Aliyeye - i Bektaşîyye. Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları 1995.

13.

Yurdatap, Selami, Münir. Yunus Emre. İstanbul: Sağlam Kitapevi, 1981.

14.

Eric, Fromm. Sevme Sanatı. Çeviren: Yurdanur Salman. İstanbul: Payel Yayınları, 1995

15.

M. Rosenthal ve P. Yudin. Felsefe Sözlüğü, Çeviren: Aziz Çalışlar. İstanbul: Sosyal Yayınları. 1997.

16.

Gökberk, Macit Felsefe Tarihi. İstanbul: Remzi Kitabevi. 1998

17.

Michael E. Gerber. Girişimcilik Tutkusu. Çeviren Tayfun Keskin. İstanbul: Sistem Yayıncılık, 1997.

18.

Yörükoğlu, Atalay. Değişen Toplumda Aile ve Çocuk. Ankara: Aydın Kitabevi, 1983.

19.

Alexs Carrel. İnsan Denen Meçhul. Çeviren: Yunus Ender. İstanbul: Hayat Yayınları, 1992.

20.

Yörükoğlu, Atalay. Çocuk Ruh Sağlığı. Ankara: T. C. İş Bankası Yayınları, 1984.

21.

Akyıldız, Hayrettin. Öğrenme Sürecine İlişkin Kuramsal Açıklamalar. İzmir: Neşa Ofset, 1994.

22.

Temren Belkıs. Bektaşiliğin Eğitsel ve Kültürel Boyutu. T. C. Kültür Bakanlığı Başvuru Kitapları, Ankara 1994

23.

Özmen İsmail, Simgeler Kenti Bektaşilik Ankara 2000

24.

Noyan, Bedri, Bütün yönleri ile Bektaşilik ve Alevilik, Ardıç Yayınları Ankara, 1998Koca, Turgut, Pir Nefes Üstat, Bektaşı Kültür Derneği Yay, Ankara, 1998